

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА I

БЕОГРАД 1932 ГОД.

БРОЈ 11

VII РЕДОВНИ САСТАНАК СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 23 ФЕБРУАРА 1932 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

Претседавали:

Претседник
Др. АНТЕ ПАВЕЛИЋ

и

потпретседник
Др. ФРАН НОВАК

Секретар:

Др. ВАСО ГЛУШАЦ

Присутни су г. г. Министри:

Министар трговине и индустрије, Министар социјалне политике и народног здравља, Министар унутрашњих послова, Министар правде, Министар војске и морнарице, Министар физичког васпитања.

Почетак у 10 и 30 часова

Садржај:

- 1) Читање и усвајање записника;
- 2) Саопштење молби и жалби;
- 3) Саопштење предлога господe сенатора о измени сенатског Пословника и оглашење хитности тога предлога. Одбор за проучавање предлога за измену Пословника изабран је на крају ове седнице.
- 4) Дневни ред: 1) Избор одбора за проучавање законских предлога о средњим трговачким школама и о поморско-трговачким академијама; 2) Претрес извештаја одборског о предлогу закона о Привредном већу.

Говорници: Светозар Томић, извештач Др. Отон Франгеш и Министар трговине и индустрије Др. Алберт Крамер.

Претседник Др. Анте Павелић: Господо Сенатори, отварам VII редовни састанак Сената. Секретарске послове водиће секретар г. Др. Васо Глушац. Молим г. секретара да изволи прочитати записник претходне седнице.

Секретар Др. Васо Глушац чита записник VI редовног састанка.

Претседник Др. Анте Павелић: Има ли кошта да примети овако састављеном записнику? (Нема). Пошто нема приговора, записник се оверава. Молим господина секретара да изволи прочитати молбе и жалбе које су стигле.

Секретар Др. Васо Глушац саопштава молбе: општине Шибеничке, пољопривредника, трговаца и занатлија из Смедерева и Друштва југословенских техничара у Прагу.

Претседник Др. Анте Павелић: Ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе.

Сада, господо, прелазимо на прву тачку дневног реда. На дневном је реду избор одбора за проучавање законских предлога о средњим трговачким школама и о поморско-трговачким академијама.

Претседништву је поднета само једна кандидатска листа са довољним бројем предлагача. Ми смо закључили јуче, да за обадве ове законске основе изаберемо један одбор, па ми је част предложити Сенату на прихват ову листу у којој су имена господe сенатора:

Др. Јосипа Шиловића, Др. Валентина Рожића, Др. Васе Глушца, Гаврила Церовића, Др. Миће Мићића, Милана Симоновића, Османа Виловића,

Павла Вујића, Светозара Томића, Трајка Хаџи-Бошковића и Др. Љубомира Томашића.

Прима ли Сенат овако предложену листу? (Прима) Пошто Сенат прима, објављујем да је ова листа примљена и молим госпoду сенаторе да се изволе после седнице састати и конститиуисати, да би изволили за ову ствар поднети извештај до сутра увече.

Реч има Г. Министар трговине и индустрије.

Министар трговине и индустрије Др. **Алберт Крамер**: Госпoду сенатори, ја бих молио да се ове законске основе огласе као хитне.

Претседник Др. **Анте Павелић**: Прима ли Сенат захтев да се ова два законска предлога прогласе хитним? (Прима) Објављујем да је тражена хитност примљена. Према томе ће изабрани одбор свршити овај посао као хитан, и ставићемо га на дневни ред за идућу седницу.

Још ми је стигао предлог за измену и допуну сенатског Пословника. Тај предлог је поднело 25 предлагача, с тим да се исти прогласи хитним.

Изволите, госпoду, саслушати тај предлог:

Секретар Др. **Васо Глушац** чита:

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Сходно пропису чл. 134 Закона о пословном реду у Сенату, част нам је поднети Сенату приложени предлог за измене и допуне Пословника сенатског, молећи Сенат, да овај предлог прогласи за хитан и на једној од првих седница Сената усвоји.

23 фебруара 1932 г.

Београд.

ПРЕДЛАГАЧИ: Свет. Томић, с. р., Јов. Алтипармаковић, с. р., М. Ј. Поповић, с. р., Дака Поповић, с. р., Антун Видаковић, с. р., Јован Бањанин, с. р., Др. Георџ. Грасл, с. р., Др. Јосиф Шиловић, с. р., Др. Ото Франтеш, с. р., Влад. Митровић, с. р., Др. Иван Гмајнер, с. р., Људевит Гај, с. р., Др. Алекса Станишић, с. р., Милутин Петровић, с. р., К. Радовановић, с. р., Милан Марјановић, с. р., Петар Добринић, с. р., Др. Бењамин Шуперина, с. р., Томо Јалжабетић, с. р., Др. Фран Новак, с. р., Др. Влад. Равнихар, с. р., Др. Емил Гаврила, с. р., Др. Мића Мићић, с. р., Др. Цафер Сулејмановић, с. р., Трајко Хаџи-Бошковић, с. р.

ПРЕДЛОГ

За измене и допуне о пословном реду у Сенату.

§ 6. прва алинеја доуњује се и гласи:

„Верификациони одбор бира себи претседника, потпретседника, секретара и једног или више извештача.“

§ 12. са допунама и изменама гласи:

„Сенатор не може бити: Члан Управног одбора Управе државних монопола, члан Управног и Надзорног одбора Народне банке, Државне Хипотекарне банке, Класне лугрије, Привилеговане аграрне банке, Државних бродарских друштава, Државних фабрика шећера и свих дружих предузећа и друштава која су државна својина или у којима је држава акционар са најмање 5% капитала

или их субвенционише. Исто тако сенатор не може бити члан Управног или Надзорног одбора оних акционарских друштава и предузећа која имају рударска права или повластице, или која имају уговоре о сечи државних шума, или која имају нарочите и изузетне повластице по специјалним законима. Изузимају се од прописа овог члана они сенатори, који су делегирани од стране установа или друштава, која не раде за добит (течевинска).

Алинеја друџа мења се и гласи:

„Сенатор је дужан — ако сам није поднео оставку на чланство у Одбору поменутих установа — да у року од месец дана, рачунајући од извршене верификације мандата или од дана када је постао члан дотичног одбора, достави, преко Претседништва Сената, свој случај Верификационом одбору, који ће позвати сенатора да се изјасни, прибавити податке за одлуку и донети је одмах. Ако то сенатор не учини у одређеном року, Верификациони одбор, чим за такав случај сазна или му он буде достављен, сматраће да је сенатор поднео оставку на свој посланички мандат, донеће о томе одлуку и саопштити је Сенату.“

Алинеја трећа мења се и гласи:

„Своје одлуке Верификациони одбор саопштава Сенату и о њима се решава, без претреса, на првој седници поименичним гласањем.“

§ 13. — у трећој алинеји мења се и гласи:

У место: „по годинама најстарији кандидат“, — долази „По годинама старији кандидат“.

У последњој реченици исте алинеје мења се и гласи:

„гласање о избору свих сенатских часника може се вршити и једновремено посебним листама“.

§ 17. — алинеја прва доуњује се и гласи:

„Стални су одбори: 1) Верификациони одбор; 2) Администрациони одбор; 3) Имунитетски одбор; 4) Одбор за молбе и жалбе; 5) Финансијски одбор; 6) Привредни одбор; и 7) Правни одбор.“

Алинеја трећа мења се и гласи:

„Стални одбори бирају се у почетку сваког редовног сазива. Нарочити одбори трају док не сврше посао.“

§ 19. — доуњује се и гласи:

„Финансијски, Привредни и Правни одбори имају по 15 чланова. Остали одбори имају по 11 чланова.“

За сталне и нарочите одборе једновремено ће се изабрати подједнаки број заменика, који имају иста права као и чланови када их замењују.

§ 20. — алинеја четврта мења се и гласи:

„Сенат, ако нађе за потребно, може без дискусије одредити рок до кога одбор треба да поднесе извештај. У случају да то одбор не учини, изузимајући кад му је рок продужен, Сенат може изабрати нови одбор.“

Алинеја пета мења се и гласи:

„Одбор може решавати ако је присутна једна трећина његових чланова. Пуноважни закључци доносе се већином присутних чланова одбора — а ако су гласови подељени, то се конститује у одборском извештају и предлози, о ком се гласало, подноси се Сенату на решавање.“

§ 20. — додаје се алинеја седма која гласи:

„Дужност је члана одбора да редовно долази на седнице или о своје изостанку извести Претседника Одбора који ће позвати заменика с кандидатске листе.“

§ 21. — мења се и доуњује:

У трећој алинеји на место речи: „о ком се у одбору решава“, — да буде: „о ком се у одбору решавало“.

У четвртој алинеји на место речи: „најдаље за пет дана“, да буде: „најмање за 24 сата по завршеном претресу у одбору“.

§ 26. — друџа алинеја, при крају, додаје се:

„На заједничким седницама Сената и Народне скупштине расправљаће се и о Адреси као одговору на Престону Беседу на начин предвиђен у § 69, — овог закона“.

§ 29. — алинеја прва: место: „кад то захтева Претседник Сената“ треба да гласи: „Кад то предложи Претседник Сената“.

Алинеја друџа:

Место: „Ако су тајност захтевали“, треба да гласи: „ако су тајност предложили“.

§ 31. — алинеја прва доуњује се:

После речи: „на крају седнице без претреса“, уметне се нова реченица, која гласи: „Сенат, на предлоу Владе или Претседника Сената, може да скине поједине тачке са дневног реда.“

§ 32. — додаје се алинеја трећа: „Записници Сената објављиваће се у „Службеним новинама.“

§ 43. — Место: „Сенат ће без дискусије решити колико ће се седница оставити за говоре других посланика“, треба да гласи: „Сенат може, без дискусије, решити колико ће се седница оставити за говоре других посланика“.

§ 45. — алинеја прва доуњује се и гласи:

„Говорник може говорити само о питању које је на дневном реду. Он сме улазити у претрес приватног живота ничије личности. Забрањено је читати беседе, али је допуштено служити са белешкама и наводима. Исто тако забрањено је читати службене...“

§ 49. — алинеја прва:

Место: „Пре прелаза на дневни ред Претседништво и Влада“ и т. д. треба да гласи; „Пре прелаза на дневни ред, а по потреби и за цело време трајања сенатске седнице, Претседништво и Влада“...

§ 53. — иза речи: „У овом другом случају, избор тога одбора“, — додаје се: „може се извршити у истој или наредној седници“.

§ 54. — алинеја прва:

При крају иза речи: „... а разда народним посланицима“ — додати: „на начин, како је то предвиђено у § 7 овага Закона“.

Алинеја друџа да гласи:

„Сенат ће утврдити дан у који ће се отворити претрес. Претрес се може отворити тек пошто протече најмање 24 сата од како је раздан штампани одборски извештај“.

§ 55. — алинеја друџа:

При крају додати у продужењу реченицу: *чим се заврши претрес свакој појединој одељка (главе) Закона.*

§ 56. — Иза речи: „може простим гласањем“ додаје се „устајање и седењем“.

Иза речи: „без претреса“ додаје се: „одмах сам решити или“.

Иза речи: „његове измењене и допуњене одредбе“, додаје се: „За овај посао одбор се има састати одмах“.

Иза речи: „Овако исправљени предлог“ додаје се: „саопштиће се Сенату, или ако су, поправке већег значаја, раздаће се штампан“ и т. д.

§ 57. — На крају додаје се нов став:

„Сенатор који је поднео предлоу о изменама и доуњама (амандманима), било да га Одбор усвоји или не, може га образложити пред Сенатом пре него што се приступи гласању. Образложење не може трајати дуже од 10 минута“.

§ 58. — иза речи: „само Влада и одбор додаје се: „И сенатор може предлагати амандмане, само ако на то пристане надлежни Министар. Ако је амандман потписало више предлагача може га образложити пред Сенатом, само један од њих. Образложење не може трајати дуже од 10 минута. О амандману се претрес не води, а може се упутити Одбору само на захтев надлежног Министра.“

Иза речи: „О Владином се предлогу гласа пре него о одборском“ додаје се: „и посланичком“.

§ 58. — последња реченица мења се и гласи: „Сви амандмани предложени у току посебног претреса узимају се у решавању исте или најдаље наредне седнице“.

§ 64. — алинеја прва мења се и гласи: „Чим извештај о предлогу који је оглашен за хитан, виђе из одбора, Претседник ће га доставити Сенату најдаље у року од 24 сата на начин предвиђен у § 7, а Сенат може решити да претрес отпочне одмах или наредне седнице“.

§ 65. — додаје се алинеја друга, која гласи: „Од хитности се може одустати у самом одбору или у Сенату пре почетка претреса, ако то предложи онај који је хитност тражио. О томе ће сам Одбор или Сенат решити без дискусије“.

§ 72. — алинеја друџа:

Последња реченица мења се и гласи: „... свака се интерпелација мора отштампати и сенаторима раздати најмање 24 часа пре претреса“.

§ 93. — алинеји првој додаје се:

„У случају да је одборски извештај подељен садржином на тачке под 1, 2, 3, и т. д., гласање се врши по тачкама седењем и устајањем“.

§ 111. — алинеја друџа:

Прва реченица мења се и гласи: „Сенатор може добити ради приватног посла отсуство са дневницом у једном сазиву највише 15 дана...“

§ 115. — додаје се алинеја друга, која гласи: „О оставци сенатора решава Сенат, без претреса, чим му се извештај Верификационог одбора саопшти“.

§ 119. — алинеја прва:

Иза речи: „Ради тога потребан број стражара“ — додаје се: „и полициских службеника“.

Алинеја друџа, на крају додаје се: „или од онога, кога за то одреди Претседник Сената“.

Алинеја трећа (нова):

„Претседник Сената издаваће потребне наредбе за одржавање реда и чување безбедности Сената“.

§ 121. — место речи: „слушалаца“, долази реч: „слушалаца“.

§ 128. — алинеја друга додаје се и гласи:

„Административни одбор делегираће два своја члана у одбор за набавке Сената и једног који ће вршити дужност квестора. Ова тројица набављаће и књиге, часописе и листове и водити надзор над библиотеком“.

§ 134. — у другој алинеји место речи: „бар пет дана пре доношења одлуке“, ставити: „најмање 24 часа пре доношења одлуке“...

Додаје се трећа алинеја: „О предлогу се решава као о резолуцији, али се гласа члан по члан устајањем и седењем“.

Глава петнаеста ПРЕЛАЗНА НАРЕЂЕЊА

§ 135. — Дужност је сваког сенатора да у року од 15 дана, по ступању на снагу донетих измена и допуна, поступи у смислу § 12. — овог Пословника — у противном поступиће се по одредбама § 12.

Претседник Др. Анте Павелић: Молим г. Томића као првог предлагача, да образложи хитност овога предлога.

Сенатор Светозар Томић: Господо сенатори, ми смо почели да радимо и одмах смо осетили да има извесних недостатака у закону о пословном реду. Стога смо начинили предлог, да се ове измене и допуне закона о пословном реду у Сенату огласе за хитне. Хитност је потребна из трију разлога. Једне измене чине да се убрза рад у Сенату и да не буде никаквих застоја. Друга је потреба што се извесни чланови у данашњем пословном реду косе са одлуком одбора у Народној скупштини за измене Пословника, а и код нас је пала реч, да се члан 12 измени и у духу како је у Народној скупштини. Треће је члан 134 који предвиђа на који се начин Пословник мења.

Те су потребе тако важне, да молим да се овај предлог о измени и допуни закона о пословном реду огласи за хитан.

Претседник Др. Анте Павелић: Прима ли Сенат хитност овога предлога? (Прима). Хитност је примљена. Ја ћу, на крају седнице, замолити, да пређемо на избор овога одбора, а сада прелазимо на другу тачку дневног реда: Претрес одборског извештаја о предлогу закона о Привредном већу. Молим господина известиоца да заузме своје место и прочита одборски извештај.

Известилац Др. Отон Франгеш чита:

Господине претседниче,

Одбор Сената за проучавање законског пројекта о Привредном већу претресао је у својим седницама: 13, 15 и 16 ов. мес. пројекат Закона о привредном већу и након саслушања Господина Министра Претседника и Господина Министра трговине и индустрије — створио одлуку, коју ми је част у прилогу под 1.) приложити.

Молим Вас, Господине Претседниче, да и овом згодом, изволите примити уверење о моме особитом поштовању.

16 фебруара 1932 год.
у Београду

Претседник одбора
Вл. Митровић, с. р.
За секретара,
Спира Хаџи-Ристић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

Сенатског одбора за проучавање законског предлога о привредном већу.

У свим парламентарним државама са диференцираним економским и социјалним животом осећа се потреба, да се поред рада Народног претставништва, оствари једно тело, које би као консултативно у привредним и социјалним питањима, по свом нарочитом саставу из редова привредних, социјалних и економских, могло да се бави проучавањем и саветовањем по тим питањима.

Тако налазимо да је Вајмарски Устав одредио за Немачку Републику, остварење Reichswirtschaftsrата У децембру 1921 године установила је Чехословачка Република своје привредно веће;

У септембру 1923 године у Краљевини Италији створено је Врховно веће националне економије;

У Пољској је Устав у чл. 68 одредио остварење Економског савета; 1925 године донесен је његов законски статут;

У Француској постоји од 16 јануара 1925 године Conseil national économique за који је године 1927 поднесен Закон о дефинитивном уређењу;

У Краљевини Србији у два маха је покренуто остварење оваквог Привредног већа; а Видовдански Устав од 1921 године предвидео је такође његово остварење; У данашњем нашем Уставу одређено је остварење Привредног већа у чл. 24, као „саветодавног тела у питањима привредним и социјалним, које ће, на тражење Краљевске владе или Народног претставништва, давати своје стручно мишљење.“

Законска основа коју Краљевска Влада износи пред Народно Претставништво строго се држи ових одредаба Устава, у којима су искоришћена искуства Држава, које су напред споменуте.

За наше прилике може да буде меродаван пример Француске, где се у образложењу предлога дефинитивног Закона за Привредно веће истиче, да је веће својом сарадњом знатно помогло пребројавање тешке економске кризе у 1926 години. Овај предлог Закона може и нама да служи као модел институције, од које се надамо да ће нам такође помоћи пребродити нашу тешку економску кризу.

Француски пројекат Закона ставља Привредно веће под Претседништво Министра Претседника, који и именује све чланове већа. Наш законски пројекат замишља Привредно веће посве одељено од Владе а даје му нарочиту важност тиме, што му чланове именује само Њ. В. Краљ.

Пројекат је прилагођен потпуно нашим данашњим приликама и потребама и зајемчује Привредном већу потпуно независност у његовим одлукама.

Он је способен да у садашње време пружи Влади и Народном претставништву у великој мери помоћ при решавању ванредно компликованих и тошких економских и социјалних проблема у нашој Држави; а подесао је да се према даљем развиту прилика и он прошири и даље изгради, што ће у осталом већ бити омогућено и Правилником који Закон предвиђа.

Према томе част је Одбору предложити Сенату да Закон о Привредном већу у целости прими како га је Народна скупштина усвојила.

За известноца одређен је г. Франгеш Др. Отон, сенатор.

За секретара,
Спира Хаџи-Ристић, с. р.

Претседник одбора
Вл. Митровић, с. р.

Чланови:

Атанасије Шола, с. р., Др. Отон Франгеш, с. р.,
Марко Радуловић, с. р., Др. Алекса Станишић,
с. р., Паја Обрадовић, с. р., Др. Јанко Рајар, с. р.,
Фран Кукулјевић - Саксински, с. р.,
Тома Ковачевић, с. р.

Известилац Др. Отон Франгеш: Господине Претседниче и господе сенатори, у Престоној беседи, коју је сав народ са великим одушевљењем примио, изречено је, међу осталим, и ово: „Краљевска влада и Народно претставништво при доношењу привредних закона послужиле се стручним мишљењима Привредног већа, које ће удружити главне претставнике свију грађана нашег привредног живота. Увођење у живот Привредног већа биће једна од првих задата наших законодавног тела“. А у адреси уједињеног Народног Претставништва речено је: „Народно претставништво нарочито поздравља и очекује установљење Привредног већа, које има да удружи главне претставнике свих грана нашег привредног живота на корисном послу давања стручног мишљења Краљевској влади и Народном Претставништву“.

Краљевска је влада са јетном хвалом вредном одлучношћу и брзином настојала да оствари ова очекивања. Она је Народној скупштини 3 фебруара 1932 године поднела основу Закона о Привредном већу, која је основа на саставку од 8 и 12 фебруара решавана и коначно усвојена. Тај је законски предлог достављен Течату и у нарочитом одбору он је проучаван на седницама од 13, 15 и 16 ов. месеца и који је по том саставно извештај од 16 овог месеца. Овај извештај је достављен благовремено Господи сенаторима и мени је сата част као по одбору изабраном изводителу да по могућности изложим, који су разлози водили одбор да ову законску основу предложити овакову каква је изнешена пред то високо тело.

Господине Претседниче и господе сенатори, није ово први пут да се пошла мисао о Привредном већу у нашој држави. Већ у Краљевини Србији је био 1891 године остварен Закон о уређењу привредног савета. По том закону се при Министарству привреде које је онда обухватала ресоре неколико данашњих министарстава установљава један Привредни савет, који ће својим саветима бити на руку министру Народне привреде у питањима која се тичу народне привреде. У тај привредни савет имало је ући 15 по Краљу имено-

ваних чланова и сви начелници Министарства народне привреде по својим положајима, дакле чиновници су имали да сарађују, у том телу равноправни чланови. Види се из публикације онога доба, да су се велике наде полагале у овај савет. Нарочито: „Трговински гласник“ из онага доба увек је упозоравао на важност ове институције и користи од ње. Али за чудо ово се Веће састало само једанпут, у септембру 1891 године и онда кад се конституисало нема даље нигде више трага да ли је сазивано. Ја нисам могао да чујем од господе, за коју сам мислио да знаду, да ли је ово Веће сазивано и да ли је функционисало.

Након ослобођења и уједињења, пре доношења Устава, ствара се по Њ. В. Краљу потписаном Уредбом „установљење и уређење Привредног савета“ од 29 јула 1920 године консултативно тело Министарства трговине и индустрије. То тело је имало да израђује законске основе и да даје своје мишљење о законским пројектима и уредбама, кад то Министарство затражи од њега или из своје властите побуде.

Но делокруг тога савета протезао се само на питања из ресора Министарства трговине и индустрије. И због тога што је тај савет био ограничен само на тај ресор и што су у њему суделовали — макар да су му били додељени још и делегати из Министарства пољопривреде, саобраћаја, грађевина — у главном органи Министарства трговине, тај савет је и репрезентовао само Министарство трговине, те и није имао другог ширег значаја. И како тај савет није обухватао целу нашу привреду, разумљиво је што су поједини ресори, осећајући потребу, установљавали стручне савете; такав је случај са Министарством пољопривреде, са Министарством шума и рудника: са Мин. Грађевина и другим ресорима. И данас сва та министарства имају те савете и њихова је улога чисто консултативне, природе, без ширег делокруга, т.ј. не рашироствују се на делокруг осталих ресора. — Видовлански Устав у свом 44 члану предвиђа једну општу институцију, један савет са ширим делокругом него што су ранији савети при Министарству. Ту се каже: „За израду социјалног и привредног законодавства установљава се Привредни савет. Ближе одредбе о саставу и надлежности његовој одредиће се Законом“. Тај би савет имао да сам израђује све законе привредне и социјалне начави — он би био готово прави „Привредни парламент“ јер би од његове воље коначно зависило, да ли ће или неће извршити те вести закона.

Али како се тај Привредни парламент могао и да опире захтеву владе, изгледа да је то била главна тешкоћа што тај савет није оживотворен, унаточ толиким позивима и са стране индустријских и трговинских корпорација, и са стране задругарских институција и свих осталих корпорација, унаточ томе што је Влада још почетком 1924 године била непрестано мољена и што је од ње било тражено да се тај савет установи. То је био једини разлог, ја држим, јер се Влада плашила да створи тело које би могло да задире у права Парламента. За време министровања г. Шуперине било је озбиљно покушано да се ипак установи једно Привредно веће. У тој цели била је сазвата на 23

марта 1925 године једна конференција у Мин. Трговине, но и она није имала успеха, само због тога што је цела ствар била опет ствар једног ресора, Мин. Трговине и индустрије. Па када је била састављена и једна врло лепа уредба, ипак се није успело, јер се сматрало да интереси пољопривреде нису били уважени у оној мери у којој је то она желела. Држало се, да би то Веће било тако по своме саставу, да би пољопривредници били у њему мајоризирани.

Био је касније изнесен још један интересантан пројекат, да се наиме установи једно привредно веће коме би претседник био увек министар без портфеља, макар се кабинети мењали. — те би тако Краљевска влада била увек у трајноме контакту са Привредним саветом.

Тај предлог није тако оригиналан као што изгледа. У Француској је министар претседник сам и Претседник Привредног већа. Он придржава ту везу између привреде и владе и Парламента. Али, и овај предлог, као и они други, није оживотворен.

Истом данашњу владу иде велика заслуга, да се одмах у почетку парламентарног рада одважила да поднесе законску основу која је пред нама. Али, господе, пре него бих ушао у анализу ове законске основе, допустите да вам у кратко изнесем како оваква привредна већа изгледају у другим државама, нарочито у оним које су поставиле типичан закон за оваква привредна већа. То су Немачка, Француска и Италија.

У Немачкој је Вајмарски Устав, који је поставио принцип: „Свака својина обавезује“, предвидео стварање једног Привредног већа — Reichswirtschaftsrat-a.

Све до сада тај Reichswirtschaftsrat није Законом још објављен. Он постоји као привредна институција, излаже бројне публикације, али функционише не на темељу нарочитог Закона, већ на темељу једне наредбе целе немачке владе од 4 маја 1920 године. Он функционише као један саветодавни орган Владе и Парламента, али има и право иницијативних предлога, само се ти предлози не морају по Влади уважити и они за њу не морају да постоје. То привредно веће је до сада функционисало у Немачкој тако, да је недавно Претседник Републике рекао: да кад не би имао Привредно веће, он не би био у стању да пребројује врло тешку кризу коју Немачка данас преживљује. Историјат законске основе која је донета да се дефинитивно уреди ово Привредно веће врло је интересантан.

Године 1930 износи Влада ту основу, након дуге дискусије са странкама, и у том дефинитивном предлогу стоји: да нови Reichswirtschaftsrat има права да се његови иницијативни предлози морају по Влади подносити Парламенту, да се ни један Закон не сме предложити Парламенту, док није прошао кроз Привредни савет, и да овај привредни савет има да одлучује и о подесности свих наредба и уредаба веће привредне и социјалне важности. Била је јака струја у Немачкој, да се тај Привредни савет претвори у један класни парламенат. Јављају се нове форме парламентарног живота и желело се, да тај нови класни парламенат добије овласт, да мимо парламента

може да ствара одлуке, које би биле обавезне за владу. У тој опреци, између једног и другог гледишта, није дошло до једног споразума, и тај закон није добио двотрећинску већину, која је прописана за промену устава и није остварен. Данас то Привредно веће има 326 чланова, има досада 53 одбора, али оно је распарчано и нема оне хомогености у својим одлукама коју би требало да има. Пленум Привредно већа није сазван већ више година. Дакле, ви видите, господе, да овакви предлози наилазе на велике потешкоће и у парламенти-ма и код влада. Интересантно је ово: Нова струја у Немачкој, она која одлучно иде за тим да се Немачка реорганизација, да она, макар, на развалинама капитализма, створи нове облике привредног живота и нове социјалне форме, — та струја тражи да се у Немачкој створи једно Привредно веће са диктарском моћи, које би имало без обзира на парламенат, да диктира те нове облике који се имају створити, да декретира етатизирање свега банкарства, свега новчарства, да држава прими у своје руке сав извоз, сав саобраћај са вањским светом, да по плану Wirtschaftsrat-a регулише целу производњу индустријску, пољопривредну и све, дакле једна институција, једно тело, које би наравски могло да имаде по своме раду веома велики ефекат у Немачкој и у целој средњој Европи. Да ли ће доћи до остварења овога, да ли ће национална социјалистичка странка, која држи да има већину у Немачком народу, да оствари то, то ће показати ближа будућност.

У Француској једним декретом од 16 јануара 1925 године остварено је једно Привредно веће које је поступно изграђено декретом од 9 априла и 19 јуна исте године. При остварењу тога већа служило се искуством других народа, тако да је то једна синтеза оних искустава и закона, који су стварани пре остварења тога Већа.

Године 1927 донет је по Министарству Рајмона Поенкареа пројект Закона о дефинитивном уређењу једног Conseil Economique који међутим није остварен ни данас.

Ова дефинитивна основа ипак је много мање радикална, него што је немачка основа. Она у образложењу своме изричито установљује, да се законском основном никако не помишља стварати нека врста економског парламента. Народна сувереност имаде већ своје мандаторе који једини имаду право да говоре у његово име. То је директива, коју поставља ова законска основа. Нова институција има да буде заступана од заступника свих привредних и социјалних слојева и од продупената и од потрошача, да би била у стању да проучава проблеме привредног живота и да подноси предлоге влади. Чланове већа имаде би предлагати, установе које сарађују на народној производњи, транспорту, новчарству и т. д., а заступнике емисионих банака, хипотекарних и т. д., делегирају гувернери тих завода. Све чланове привредног већа именује Претседник Министарског савета који је уједно и сам Претседник тога већа. То је довољно за карактерисање тога тела.

Ово је једно саветодавно тело, уклопљено у владу, које имаде да ради у најужој сарадњи са

владом и под директивом њеном. Ово Привредно веће може да стави на свој дневни ред, али истом по споразуму са владом, и властите иницијативне предлоге. Основе овога Привредног већа и сабирање информација и документација обавља један секретаријат и тај секретаријат седи код Министра Претседника којему подноси и предлоге гледе персонала, гледе уређење тога Привредног већа; гледе његовог рада и т. д. У том секретаријату се концентрише заправо сав рад тога Привредног већа у Француској.

У Италији је фашистички режим створио једну посве нову форму организације привреде и највишег конзултативног тела, које би се могло да успоређује са нашим Привредним већем. Организација те привреде у Италији је базирана на организацији синдиката, оних који произвађају и оних који раде у тим предузећима. Ти синдикати стварају оне јединице, над којима се изграђује све остало.

Оне нису облигаторне; али ако се нађе једна већина зилара у једном месту и хоће да створе синдикат, онда она мањина мора облигаторно да се управља према закључцима тога синдиката у погледу колективних уговора, висине надница и т. д. Све то постаје облигаторно. Италија дакле држава, тражи, да по овој организацији произведе једну равнотежу у целој производњи. Принципи државе јесте према карти *дел лаворо* тај, да је радити обавезатно за свакога држављанина као што и искористићавање свих средстава производње. То треба да се ваљано врши и ко то не би вршио ваљано, држава има права да експроприше било какво предузеће и да ту онда постави онога који ће то знати да искористи боље у интересу целе нације; а онемо ће да врати онда, кад буде вољан и способан да то сам ради. Ипак ја могу да кажем, да се државна власт у Италији са овим правом врло мало служи. Она хоће да побуди персоналну иницијативу, да ојача ону покретност и ону одговорност, коју сваки предузетник мора да има и према себи и према народу, али она одлучно бежи од тога, да би држава сама имала предузећа. Етатизирање је у Италији заорно. Принципи је тај, да се државни послови треба да крећу у границама државо-политичким а никако даље. На основу таквог начела грађена је даља синтеза ових организација тако, да се више синдиката сложе у једну федерацију, а више федерација у конфедерацију, наравно увек исте бранше. Најзад све ове конфедерације улазе у једно заједничко веће. Осим тога постоје и корпорације и министарство корпорација. У тим корпорацијама, које су груписане у шест група, заступане су најважније гране привреде по својој сродности. И у тим корпорацијама лежи оно што у другим земљама лежи у функцији привредних већа, само у једној много директнијој вези са самом продукцијом, у вези, која омогућује да се закључци федерација, односно конфедерација и корпорација, проведу сместа у живот. Ту нема места договарању и одређивању путем каквих нарочитих нарадаба. Ако се Министарство корпорација у већу споразуме са заступницима конфедерације, онда оваква одредба има да ступи одмах на снагу.

Оваква конструкција организације привреде код нас се не може примењивати, јер ми још нисмо

тако уређени, и јер је такво уређење, уређење класне државе. Јасно је да се у држави, као што је наша, која је толико претежно аграрна и у којој превлађује једно једино занимање, оваква институција тешко спроводи и тешко замишља.

Привредно веће у Чехословачкој, Пољској, Аустрији, и Мађарској уређено је више мање по узору Немачком или по узору Француском. Они не пружају ништа оригинално што би могли да примењујемо код нас.

Интересантно је да и најстарије парламентарне државе осећају потребу да створе неку врсту Привредног већа. У Енглеској је после рата била једна одређена комисија која је имала да изради један план по коме би привреда имала даље да се развија. У Северној Америци остварује се такође једно овако веће на помоћ Влади. У Аустралији је овакво Привредно веће створено ад хок да се преброди тешка финансиска криза у коју је запала Аустралија која је по своме финансиском и социјалном устројству била најслободнија у целом свету где је социјализам био државна форма која је налањивала сав рад владе. И у тој држави нашло се за потребно да се оствари овакво једно Привредно веће.

За нас је одлучно да се готово у читавом културном свету иде за остварење ван парламентарних више мање аутономних тела, која би имала да служе владама и парламентима познавањем и проучавањем свих привредних проблема и својим саветима да помажу легислативи и езекутиви да се на згодан начин прилагоди потребама како их живот ствара у привредном и социјалном правцу. То је задаћа нашег привредног већа. Као што је и у другим државама, тако је и код нас остварење Привредног већа једна економска, социјална и политичка нужда. Ми га желимо остварити да буде на помоћ Влади и Народном Претставништву у проналажењу мера које би cadre биле олакшати или пребродити оно што се данас у читавом свету назива кобним именом криза, која данас обухвата цео наш глобус.

Али ако хоћемо да просудимо ову законску основу, да ли је она кадра да одовољи оним потребама, којима Привредно веће треба да служи, морамо да видимо шта очекујемо од тога Привредног већа, којим питањима има да се бави то привредно веће и да видимо да ли ова законска основа одговара тим потребама и да ли ће Привредно веће моћи да реши задаће које му се ставе у дужност.

Наша криза није проблем који би се могао решавати само са једне тачке. Она је превише комплицирана да би могли рећи да ако ово учинимо да онда може и све остало да се поправи. Наша криза може да се сведе на четири главне линије: на проблем новчарства, производње, на проблем социјални и на проблем политички.

Господо, о нашем новчарству се у задње време усталило једно стање које мора да забрињује. Колико год је неправедно, оно постоји од дана 8 августа прошле године, од како је Народна Банка дала изјаву да она нове кредите неће више давати. Оног дана настала је код нас једна затегнутост и неизвесност у целом нашем новчарству, у банкарству и индустрији. Али кад су почеле да падају у Немачкој две велике банке, у Аустрији једна велика

банка, кад је 23 септембра прошле године Енгле-ска прогласила да она више не даје стопроцентне златне подлоге за своје новчанице, онда је и код нас настала паника, премда се ми не налазимо у тесној вези у привредном погледу са Енглеском. Паника се изражавала у том, што су улагачи почели нагло да дижу улоге; а поверење у стабилност наше валуте почело је да се љуља и код нас се створила једна ситуација, за чије постојање није било видљивих стварних разлога. Не можемо додуше рећи да није било никаквих разлога, него морамо признати, да су наши новчани заводи у прво доба иза нашег Уједињења, у доба економског полета који је онда био тако жив и тако кључао, хрлили да несигурност која је владала у процењивању вредности наше валуте, ублаже тиме, што су почели бежати са динаром у индустријска предузећа. Међутим и влада је стварно побуђивала стварање индустрије у великој мери, ишло се за једном атакријом, за једним циљем који није био остварив. Ми смо у те индустрије улагали велике капитале. Међутим кад се коњукура изменила и постала слабија, онда ти повезани капитали нису могли да се ослободу.

Господо, наша је индустрија прошла кроз једну селекцију од које окрутнију и безобзирнију не можемо ни замислити. Све што је било после неоргански уклопљено у наш привредни живот, све што није имало потребне везе са другим индустријама и првотном продукцијом земље, морало је пропасти и пропало је, а оно што је остало што је кризу издржало, то је збиља за живот способно и може да чека на бољу коњукуру која ће се неминовно опет успоставити, па да онда опет прораде и напредују. Све ово, нашло је израз и у билансама наших новчаних завода у којима видите како се отписују не само резерве, него и актива у акцијама; затим видимо како предузећа ликвидирају, банке настоје да своје портфеље учине што ликвиднијим и реалнијим и ја сам уверен да нема новчаног завода у нашој држави који не би употребно садању прилику да пречисти своје тражбине и своје односе према свима оним који стоје у вези са њим и да створи реалну билансу. Ја мислим да ће серија биланса које се сада публикују показати да су те билансе реалне и да ћемо ми наше новчарство које је у својој сржи здраво, моћи дизати и унапређивати.

Ми можемо да кажемо да код нас нема онога што се дешава у другим државама: Да хиљадама Банака пропадају, да се милијарде долара губе, да је читава привреда пољуљана и да се не зна како ће се тај процес свршити. Таквих појава код нас, хвала Богу, нема. Ми живимо једним релативно нормалним животом, и наша цела привреда тече још увек, иако у скупљеном оквиру, али ипак тече једним животом. Крв њезина циркулира. Такав организам не умире. Он је само рестрингирао своје функције на оне енергије колико може да продуцира у оваквим приликама, али је он здрав.

Да је код нас овако иде хвала Народној Банци и државној Управи. Министри Финансија, који су у задње време водили наше државне финансије у заједници са Народном Банком, успели су да је наш динар коначно стабилизован и да је он једна од најстабилизованих валута у свету. Ми се мо-

жемо тиме поносити да ни једна новчаница није показала више резистенције у овоме критичном добу као наш динар. Ми можемо да кажемо и то да смо ми без потреса прешли из нефундиране динарске валуте на валуту златну.

У другим државама ти су се потресни осетили. Они су били и у једној суседној држави и у другој суседној држави врло осетни. У тим државама приликом овога прелаза страдали су и подузетници и банкарство и сви редом. Код нас се тај потрес није осетио. Ми нисмо ни опазили да смо спровели један посао, за којим смо тежили 11 година и који за то време нисмо могли да спроведемо.

Наш трговински биланс је активан. Са те стране нам не прети никаква погибел. Нема данас да је потражња за новчаницама вањским већа него што је потражња вањског света за нашим динаром. Ми немамо разлога да се бојимо да ће наш динар доћи у дезеквирб према другим валутама. Ми имадемо ипак данас једну ситуацију коју можемо да назовемо кризом, али мимо тих криза већ преживели раније. Ја бих потсетио на то да кад је режим од 6 јануара етаблиран да су противници режима проковали да нећемо издржати ни пар месеца због nestaшице новца. Међутим не само да није поне-стало новца, него никад ни један чиновник није остао без своје плате, ни чиновник ни официр. Никад ни једно предузеће, које је било у неким односима са државом, није остало неподмирено. Увек је било новаца за све.

Ми смо успели да одржавамо стабилизован динар од године 1925 увек на истој висини, што је доказ да смо унаточ овакве кризе могли и имали снаге да издржимо. Само морамо увек имати руку и прст на билу, на жили куцавици наше привреде. Морамо поставити један орган који ће и Парламенту и Влади показивати шта треба учинити, орган који ће бити у непрестаном додиру са оним организацијама које врше ту функцију, новчарство и банкарство, орган који ће из њихове средине добивати информације, добивати предлоге, па да се оријентише у једноме смеру који ће зајемчити да ће се што мање потреса за наш привредни поредак одстранити, елиминирати и ублажити кризу. Ако Привредно веће овај задатак у овоме смеру буде могло да спроведе, тада би то била једна његова велика заслуга.

Ми морамо наћи пута како ћемо да удовољимо, да стварамо очолико оптицаја новчаница колико је потребно за привредни живот. Ми морамо наћи путева, како ћемо огромну активну имовину наше државе ставити у службу наше привреде. Ми смо у том сретном положају, да имамо иметак државни од много милијарда. То је имовина расположива и ми можемо наћи пута и начина, како да се помогне привреди. Укратко ситуација, код нас није никако безнадна, напротив можемо са пуним правом гледати у будућност са највећим поуздањем, јер ми имамо и средства и могућности, како да се из властите снаге без туђе помоћи помогнемо и да пребринемо овај облик кризе, који зовемо кризу новчаница. У том треба да нас помогне Привредно веће. Не може бити задатак ни Народне скупштине ни Сената да размишљава о томе, а не можете тражити ни од Краљевске владе, да њезини органи, који су преоптерећени са својим административним по-

словима, да се баве са стручним проблемима, који стоје далеко од њих него ми морамо да створимо таково тело, које ће моћи да разматра и да студира оваква питања и да доноси конкретне предлоге, који ће се онда моћи прихватити.

Друга група проблема, којима би се имало бавити Привредно веће, то су проблеми наше производње. Покушано је код нас лучити проблеме производње на проблем индустрије, пољопривреде и т. д. Међутим ми имамо једну заједничку производњу и само у солидарној повезаности свију грана производње можемо очекивати онај напредак, онај полет, који сви желимо нашој домовини. За оваково уређење свих потреба, за уравниотежење потреба свију грана производње потребан је један план, потребно је да се зна, која важност се придаје појединој врсти производње, да се зна, које су производње важније које морамо да чувамо и да разграђујемо у првом реду, а које су споредне важности, за које може доћи касније време да их изграђујемо и да их требамо.

Није тешко одмах установити, да је најважнија наша привредна грана сељачко газдинство. Његов просперитет је просперитет нашега народа и наше државе. Најпрешније подлоге за напредак нашег сељачка остварене су законом о Привилегованој банци, о унапређењу пољопривреде, о унапређењу сточарства и читавим низом закона којим су недавно створене могућности и директиве, како се може у нашим приликама и са нашим материјалним снагама унапредити наша привреда тако да она може дати нашем сељаку могућност једног напредног, човека достојнога културнога живота.

Дјеловање Привилеговане аграрне банке је код нас у нашем повинству просуђивано на један начин, који доказује неупућеност о раду те банке. Ми смо имали неколико анкета које су се бавиле са питањем колико дугује наше сељаштво. Максимално је било да задуженост нашег сељаштва износи око три милијарде динара. Привилегована аграрна банка могла је дати овим презадуженим сељацима једну милијарду, дакле једну трећину је дала та банка и то дала је оним крајевима, где је то било најпотребније.

То су крајеви предратне Србије, Јужне Србије као и који су највише страдали за време рата и после рата. Њима су били највише потребни кредити Аграрне Банке. Ми имамо, господо, крајева у нашој земљи којима кредити Аграрне Банке нису у опште потребни. Такви су крајеви, на пример, Словенија. Тамо задругарство има око 1,800.000.000.— динара уштеђевине. Природно је да тај крај не тражи никакве кредите од Аграрне Банке. Исти је случај за друге крајеве наше земље у којима Банке дају кредите по умереној камати. И тамо нису потребни кредити Аграрне Банке. Ти кредити су потребни само тамо где је велика презадуженост сељака. Ти се дугови ни једним законом не могу елиминирати, акопрем су често такви да су погубелни за народ. — У тим крајевима Аграрна Банка је благотворно деловала и ми само можемо желети да се рад Аграрне Банке на давање кредита прошири на све крајеве наше домовине, који их требају. Ми господо, смањењем самоупавних и државних дажбина и смањењем буџета не можемо очекивати никакву ефикасну помоћ за сељака. Се-

љаку се може помоћи само на тај начин *ако се омогући да он своје производе продаје по свим ценама*. Сељаку ће се помоћи ако он за своју пшеницу, за свој ајван, за своју свињу и за своје вино добије примерну цену, — а врло мало му помоћ може доћи од смањења дажбина. Јавне дојбине су у несразмери са садашњим ценама пољопривредних производа, али ми не можемо ни порезе, ни дажбине, ни државни буџет свести на нулу, — ми морамо наћи пута и начина да повећавамо цене пољопривредних продуката. Таквих путева и таквих начина има. Средства се могу наћи. Одбор изабран од Сената изнео је неколико предлога о томе како би се повећале цене извесним продуктима. Тај је Одбор на пример изнео предлог сузбијања *винске кризе*, на тај начин што ће се фабрике шпирита приморати да шпирит праве од вина. На тај начин једна већа количина вина отишла би у продукцију шпирита и залихе вина смањиле би се за 300—400.000 хектолитара, — а то би одма повећало цене вино. Одбор Сенатски предложио је даље да се и сирће производи из вина, те би се и на тај начин квантум вина у промету смањило и тиме цене вина повећале, па и криза која влада у тој области осетно умањила. — Одбор је даље предложио и то да се уведе мешање шпирита са бензином те тај материјал употребити за машински погон. Шпирит који би се употребљавао са бензином добијао би се из кукуруза, — на тај начин смањиле би се залихе кукуруза те би и цене томе пољопривредном производу скочиле и на тај начин криза умањила.

Чим се боље буде изравнала потражња и понуда, тиме ће се побољшати ситуација ове привредне гране. К тому морате узети и то да ће се, ради тога што ће се из кукуруза правити моторни шпирит, морати товити отпатцима од тога шпирита 5 до 6 до 7 хиљада најбоље врсте волова, и да се то појави на тржишту, то мора имати ефекат повећања цене и стоци. То су путеви који су практични, који не траже никаквих жртава са стране државе, који напokon, не траже жртава ни од кога. Може бити да ће се шпиритна производња борити против тога, али ми морамо радити на томе да наше сировине прерађујемо у фаналне фабрикате, и да ту потрошњу уредимо на један начин, који ће најбоље моћи да делује у смеру повећања цена наших продуктима.

Ја мислим, господо, да ви видите, да овакви предлози могу да буду корисни; али не можете очекивати да би Сенат или Народна скупштина на оваке предлоге наилазили, да би их износили и студирали. То мора радити један збор људи исте природе, који познају нашу привреду, који знају просудити све могућности, који знају одмерити динамичку њихових међусобних односа, па да тај збор донесе предлоге који ће збиља одговорити стварној потреби и бити на помоћ нашој привреди.

Ми смо видели, господо, на примеру житног режима, пшеничног режима нашег, камо може да дође једна врло лепа, врло здрава идеја; камо може она да забрази, ако се спроводи без саветовања оних који су ту интересовани. Тај пример мораће нам за увек остати у памети како је потребно да се влада консултује са телима и корпорацијама,

које су позване да јој даду објективне савете и да јој помажу у њезином раду.

Ми смо ликвидацијом аграрне реформе створили ситуацију, која такође изискује да Привредно веће буде ту консултовано. Јер оно што се са толико мукe створило: колонизација, разрешење кметског односа, — то су, без двојбе, врло славни листови наше прошле периоде, али, ми смо ту такође врло много пропустили. Камо среће да наша аграрна реформа у почетцима својим није служила демагошким сврхама; да смо могли остварити онај циљ који јој је по природи био стављен: да остваримо средњи сељачки посед, из кога се сви слојеви могу регенерирати, који је кичма, конзервативан јак ослонац државног и народног тела. Тај средњи сељачки посед ми смо пропустили да створимо. Било је прекасно то покушати организовати приликом ликвидације аграрне реформе; али, бар ово што је остало да спасемо, и да видимо како ћемо то најбоље да организујемо и како ћемо коначно ликвидирати тај економски процес, који наша држава преживљује.

Предалеко би нас одвело, кад бисмо набрајали све проблеме наше пољопривреде. Ми морамо поставити као принцип: Да морамо да идемо за једним организовањем пољопривредне производње по реонима.

Да ми у свакоме рејону био култивирамо, унапређујемо, помажемо што обећаје оптималне дохотке, оптималан економски ефекат. То мора да је програм нашега рада. То ми морамо чинити у ту сврху да се преоријентишемо у нашем раду. Ми морамо да напуштамо један део оне производње у пшеници, која не може да се пласира у иностранству и да на место њено индустријско биље производимо и да уопште створимо један „Plan-Wirtschaft“, који пак не сме никада прећи у етатизирање и императивне одредбе. То не одговара ни духу нашега народа, ниги никада доводи до икаквих реалних успеха. Ми можемо да одредимо помагање пореским мерама, олакшицама у порезу, можемо да створимо склоност нашем сељаку за поједине гране, да га не силимо ни на шта. Силом се успеси не могу добити у сељачком раду, али оријентирањем, диригирањем, разумом и рационално може се наша пољопривреда да ојачаји толико, да ће она доиста бити наша национална снага данас и за сву будућност.

Томе треба савета, томе треба уске везе са свима оним круговима, који имају ту да сарађују, и то би био један од великих задатака нашег Привредног већа.

Ми имамо ту да говоримо и о проблему шума. Шуме су код нас један проблем, за који се изгледа каткад дају премије, што се уништавају. Ми имамо да се бавимо са толико важним питањима стварања нових шума, уређења наших сувати и т. д., а то су питања, која су за неке наше крајеве најважнија, која су овде питање екзистенције. Ми морамо наћи пута, како да се то оствари без нарочитих жртава и у интересу оних самих, који се тиме имаду да служе, јер уништавање шума значи не само осиромашење, него уништавање економске подлоге читавих крајева. Климатолошка, етнологска и економска функција шуме се не да доста високо проценити. Ми морамо гледати да и то пи-

тање повучемо у круг оних задаћа, којим има да се бави Привредно веће.

Исто тако и са рудама. Наше рударско богатство је баснословно, али није искоришћено, или се догађа, да ми крај наших рођених угљеника у којима су толики капитали уложени, у којима је забављено хиљаде радника, да ми уважамо још увек угаљ извана, јер купујемо такве котлове, који се узимају извана и они се узимају за угаљ чешки, шведски и немачки и ми тако морамо куповати угаљ извана. Ја не знам, како се није мислило на то да имамо у првом реду гледати да инсталирамо само направе, која ће служити нама, да ми будемо снабдевени, независни од тога увоза угљена. Морамо мислити и на то, како ћемо се учинити независним и од оне огромне потребе за железом, која у нас постоји. Најбољи рудник у средњој Европи жељезне рудаче Љубија не служи нама ништа, ми то извозимо као сировину, место да то буде подлога за читав низ индустрија, које треба да нас снабдевају.

И ту постоји проблем, који треба да решава до детаља наше ново Привредно веће.

Ми господо, можемо да синтетизирамо ово све што сам до сада изнио и да кажемо: Ми имамо у нашој држави уско повезано са нашом првотном пољопривредном продукцијом читав низ индустрија: млинове, фабрике шећера, шпирита, конопље, лана и т. д.

То су индустрије рођене наше и оне имају услове за развитак и ми их морамо штитити и развијати. Ми имамо читав комплекс шумских индустрија почев од огревног дрва па до кокуштва; ми имамо велик комплекс рударске индустрије почев од сировина па даље до готових машина. То је први део привредног програма и ми морамо ове индустрије да заштитимо и да им стварамо све могуће услове за њихов развитак.

Друга скупина индустрије су индустрије *народне одбране*. Сваки народ има и дужност и право да развија те индустрије које ће га најзад учинити неовисним од импорта споља у извесним моментима. Ми морамо да изграђујемо и те индустрије. И ту ми морамо да убрајамо и оне многе индустрије, које ма да и немају чист карактер народне одбране, ипак спадају овамо, као на пример индустрија сукна, која ипак служи интересима народне одбране. Преко ове две групе ми немамо нарочите потребе да овај час стварамо индустрије које немају органске везе са нашом главном и првотном индустријом. Ми сви знамо, учили смо у школама, теорију Фридриха Листа, како држава настаје, како се развија и морам да кажем да смо и ми на том путу, али ми не можемо да дозволимо данас себи луксуз и да на пример за вољу индустрије пољопривредних стројева тражимо заштитне царине на плугове, јер данас не можемо нашег сељака да тебетимо са заштитним царинама, јер му тиме онемогућавамо да кули себи оне најпотребније ствари, као што је рало и плуг и да ствара даље нова добра. Ми морамо да одложимо стварање оваквих индустрија које нам данас нису од преке потребе на боља времена, али да заштићујемо у свакој мери оне, који су аутохтоно наше.

То је један привредни програм, једна директива за наш рад и за рад Привредног већа, које

треба да проучава основаност овога програма и методе у којим границама га треба остварити. Привредно веће мора да нађе оне линије, оне трачнице, по којима ће се кретати и покретност његовог рада и мишљења и саветовања. Ту не смео да заборавимо и уређење стручне обуке. Ми имамо од наших најнижих школа па до факултета пољопривредног, шумског, техничког, високе економско-комерцијалне школе и т. д. изграђен систем обуке, који треба да буде толико прилагођен нашим потребама, да може да из наше омладине ствара све оне људе и оне елементе који ће моћи да у будуће унапређују нашу пољопривреду, нашу индустрију и занат у смеру напредном. Ови високи занаводи не сме да забораве да нису институције л'ар пур л'ар, него треба да буду у *непрекидној трајној вези са привредом којој служе*. Али у тим њиховим настојањима треба да их подупре и државна власт и да их осигура у њиховој егзистенцији. Привредно веће не може да мимоиђе ова питања, а ја се надам да ће у том Привредном већу бити заступници и ових научних институција, које су тако потребне за развитак наше привреде.

У тој нашој привреди, у нашим економским питањима, највише пажње треба посвећивати изграђивању веза са иностранством, које су нам толико потребне да бисмо могли да пласирамо сувишак наше производње.

Ја мислим да код стварања ових нових трговинских веза које се граде на новим темељима можемо бити поносни на то да онај принцип који је Југославија прва поставила, принцип преференцијалних, билатералних уговора, да је тај принцип данас усвојен у Средњој Европи. Против тога принципа, који не да Средњој Европи да се консолидује економски и политички. Ми морамо да настојимо да у томе смеру регулишемо наше везе са иностранством и верујте да је то једини начин како ми можемо да осигурамо нашој пољопривреди цене које нам могу дати наду, — да ћемо се снаћи у овој данашњој тешкој кризи. Ми смо данас већ у средини те кризе, ми је сви проживљавамо, — а ми се смијемо надати, да ће у тој кризи наша држава и наш народ моћи бити у великој мери толико изграђени да је нећемо толико осећати као што је осећа ма који други народ у Средњој Европи. Нага је држава у релативно срећном положају, да, ако буде знала да искористи своје природне везе и ако јој успе да своју продукцију удеси на један начин, по једноме плану који ће осигурати и повезати све у једну солидарност, у којој не сме бити запостављена ни пољопривреда ни индустрија ни обрт, него да оне морају бити заједно, да наша држава у тој повезаности може наћи такав излаз из кризе који ће јој зајемчити ову будућност коју јој ми сви желимо.

Социјална криза постоји и код нас, али не у оној форми у којој постоји у другим државама. Док у другим државама видимо милионе незапослених радника, видимо кризу капитализма из које не видимо излаза, видимо пољуљаност целог социјалног поретка, дотле код нас та социјална криза игра релативно отако малу улогу да ми не морамо да се нарочито бавимо са тим проблемима, јер они код нас немају ову тежину и ову нарав коју имају у другим државама.

Али господо, постоји једна социјална криза у нашем сељаштву. Наши градови су интернационални. Наши градови не само по своме изграђивању него по свему другоме удаљују се све више од села. Село губи везу са њима. Гледајте и литературу нашу и радове наших научника, гледајте и настојања нашега друштва па ћете видети да село не иде истим кораком напред са којим се развирјају градови. Ово диференцирање је у другим државама много веће. Може се мирно говорити да тамо постоји једна противност између села и града. Тај град који томе селу диктира, тај град има своје културне установе, од којих село ништа нема, оно нема ни канализацију, ни калдрму, ни водовод, ни трамвај, ни излоге, ништа од свега тога што тај град пружа бесплатно. Село се пита: да ли ја морам да подносим терете, да се изграђује само град а да ја од тога ништа немам? Господо, овако схватање постоји. Ми морамо о њему да водимо рачуна. Ми морамо да водимо рачуна о свим потребама сељака, нарочито и о његовим културним и социјалним потребама.

Господо, ми не смемо заборавити да је соло извор све наше моћи, да је идеологија села она која ствара облик народности, која ствара традицију, етос нашега села, његов морал и правно схваћено је *оно што нашој народности даје обележје у крућу народа*. Зато ми морамо ту идеологију култивирати, зато морамо нашем селу да дамо могућност развитка. Сељак данас ту могућност не види. Он види само то да је преоптерећен и да нема откуд да подмири ни најпримитивније своје потребе и он жели да се то стање његово поправи, а господо, ми то можемо. Ми не смемо заборавити да је криза села компликована још једним другим проблемом, а то је проблем распадања кућне задруге. Те задруге које су у Хрватској и у северним нашим крајевима уопште већ највећим делом ликвидирани, прешле су са колективнога власништва на индивидуално, а тај прелаз у поном је току у целој Србији те Босни и Херцеговини. После разрешења кметских односа настао је у томе погледу један замах који раније није постојао, јер га је кметство спречавало. Ми морамо с тим рачунати и увидети, да се заочштрава у многим крајевима криза села, које нам чини село мање подесним да нас следи у општем напретку. Међутим, има зато једно одлично сретство, ми га сви знамо, то је *задругарство*. Место кућне задруге треба да дођу задругарске институције свих облика. То задругарство које је најсретнија синтеза између индивидуалног власништва, индивидуалне производње и колективних интереса, које свагде где се спроводи у духу правог задругарства доноси најлепше плодове, али постоје одмах врло суспективно, ако оно служи само личној амбицији оних који се силом постављају на истакнута места задружног покрета. Где је задругарство здраво и где се на челу задругарства налазе они најбољи елементи, тамо задругарство и напредује и ја мислим да се ту налазе баш ови елементи који треба да сарађују у стварању оних мера и закона чије доношење се ставља у задатак Привредног већа.

Господо, коначно да проговорим неколико речи и о политичкој кризи. Ја целог живота писам ни-

када био политичар, ја се политиком у ужем смислу никад нисам бавио него сам и на највишим положајима био оно што сам био од своје младости-привредник, који се бави проучавањем привредних проблема, јер држим да на тај начин могу највише да послужим своме Краљу, народу и Отаџбини. Зато се не сматрам овлашћеним да говорим о том у чему су узроци стања које се у нас зове политичка криза. Али, господо, једно је сигурно, *ако ово Привредно веће удовољи својој задаци, онда ће оно на најбољи начин послужити политичком сређивању наше државе.*

И јер оно служи оваквим задатцима и јер има огромно поље рада и јер од њега народ очекује ту помоћ, ја мислим да треба да се најозбиљније позабавимо овим законским предлогом који се налази пред нама, па дозволите да изнесем оно што је најбитније у том предлогу прије него прегледамо на специјалну дебату.

Господо, ја бих хтео да на темељу дасадашњих извода, са којим сам вас, бојим се, превршио већ заморно, ви сами просудите колико конструкција Привредног већа може да одговори задаћама које му престоје као и то, колико се од свих сличних институција могло унети у ову нашу нову институцију. По овом законском предлогу наше је Привредно веће једно *самостално стручно саветодавно тело*. Оно је, дакле, аутономно; оно није уклопљено ни у једно министарство, нити има да служи једном ресору нити депандира од било кога па ни од Министра Претседника, него је једно самостално аутономно тело. Ја мислим да је то велика гаранција за то, да ће то привредно тело моћи радити по својим властитим побудама и давати мишљење о свим питањима која се од њега буду тражила.

Ово Привредно веће на захтев Краљевске Владе имаде да даде стручна мишљења о законским пројектима, који ће му се предлагати. Исто тако може Министарски Савет да тражи такође мишљења о пројектима, уредбама и правилницима за примену закона и коначно може Министарски Савет упутити Привредном већу на мишљење конкретна питања опште привреде и социјалне политике.

Дакле, ово поље рада је неограничено. Оно обасиже све привредне и све социјалне наше проблеме, тако да ово Привредно веће може збиља да утиче на целокупност наше привреде и да по томе може да функционише у смислу како бисмо сви желели.

Привредно веће може питања и по властитој иницијативи и по пристанку Краљевске Владе узети у претрес. То је, као што је у Француској. Господо, нема двојбе да Привредно веће ако истакне једно привредно питање у једном облику незгодном, које може да упливише рецимо на наше спољне односе, да би могло незгодно утицати на рад Владе, па је ради тога разумљиво да Влада по овој законској основи тражи да се у споразуму оваква питања решавају. Ја сам уверен да ће овај споразум бити у свима питањима наше унутрашње привреде лако постигнут, а ваљда да ће то бити могуће и у другим питањима.

Краљевска влада ако је затражила мишљење Привредног већа мора његово мишљење да приложи законској основи и да заједно с тим мишљењем законску основу предложи Парламенту, и Скуп-

штини и Сенату. Дакле то је једна императивна одредба, ако Влада тражи мишљење она га мора предложити Народној скупштини и Сенату. То не значи да парламенат мора да прихвати овакву законску основу, јер се тиме не дира у суверену власт оба законодавна тела, али је Влада обавезна да то мишљење приложи.

Привредно веће има право да тражи податке за свој рад путем надлежног Министра о свима питањима која га интересују. Господо, сетите се ових анкета из парламента, које су вођене и које су дале почесто слабе резултате због тога што у њима није било довољно стручњака који би познавали ту привреду онолико колико је пожељно за решавање питања.

Ми можемо да очекујемо да ће ово привредно веће бити у стању да нађе потребне стручњаке који би дали коректна стручна мишљења, да би се оваква анкета могла потпуно и са успехом да спроведе. То је овде омогућено. Привредно веће сачињавају стручни претставници из привредних редова; стручњаци који су својим досадашњим радом пружили доказа да су упућени у привредна и социјална питања, а то је једна одредба која зајемчује онај ауторитет привредном већу, који је потребан за прави и успешан рад. Ако ће то привредно веће бити заиста састављено од првих људи свију грана наше производње, свију класа, онда то привредно веће може донста да испуни са ауторитативним мишљењем и његово се мишљење неће моћи више прешутети и оно ће моћи да нађе одзива и у целом раду и Владе и Парламента.

Чланове привредног већа поставља Краљ на предлог Претседника Министарског савета, који ће претходно саслушати Министарски савет. Господо, овом установом да сам Њ. В. Краљ поставља чланове привредног већа, то му даје један углед који можемо да зажелимо да то привредно веће донста и одржи.

Састав привредног већа је овај:

Оно се састоји од 60 чланова и исто толико заменика и то: од 24 претставника пољопривреде, задругарства и шумарства, од 16 претставника трговине, индустрије, занатства, саобраћаја: железничког, поморског, речног и осталог, — свију врста банкарства и рударства, од 5 претставника радника и приватних намештеника, дакле конзумната, и 15 претставника јавних радника из области привредне и социјалне.

Господо, веома је тешко наћи такву конструкцију овог већа да би дошла до изражаја структура целог нашег народа а да не буде мајоризације. Јер, ако идемо по броју, колико има пољопривредника у нашој држави, ако по томе броју идемо и хоћемо да саставимо привредно веће, онда би у томе броју пољопривредника било 80% и више, те би ту увек било мајоризације, или би се други бар бојали да ће моћи бити мајоризирани. Треба наћи један начин, како ће та одлучна важност пољопривреде доћи до изражаја, а ипак да се други неће бојати да ће бити у својим привредним захтевима мајоризирани. Ја држим, да је ова конструкција врло добра, јер не даје ни једној струци апсолутне већине, али најбројнији у овој већини јесу пољопривредници и ако ће пољопривредници износити такав предлог, с којим ће бити бар неке друге

класе задовољне, онда пољопривреда увек може имати већину. За то, држим, да је ово бројчано равнотеже врло добро изабрано.

Поред редовних чланова има привредно веће право да зове и експерте. То је врло важно. Увек се може појављивати специјално питање, за које привредно веће нема доста спремљених чланова. Има и оваквих случајева, да неко не може примити чланство у привредном већу, јер му преврше времена одузима рад у том већу. Али он је спреман да сарађује у том већу са својом стручном спремом. Овакове људе са посебном стручном спремом може привредно веће узети и то кога хоће и када хоће.

Организација привредног већа је пленум, претседништво, потпретседници, одбори и управни (екзекутивни) одбор. Пленум се састаје на редовно заседање сваке године 1. октобра. То је једна важна императивна законска одредба. Привредно веће не функционисати не само кад то буде тражила Кр. влада, већ редовно без нарочитога позива сваке године. Тежиште рада међутим не може лежати у пленуму него у одборима, који ће пленуму износити своје предлоге, или ако нема пленума, онда извршни одбор може сазвати стручни одбор, који ће моћи доносити предлоге. Дакле тај пленум није најважнија установа у привредном већу, него његов извршни одбор, који се састоји од шест лица и претседништва.

Осим тога постоји и тајништво. Ово тајништво треба да је онај најглавнији помагач у израђивању онога рада и то продубљеног, стручнога, финансираног, онога рада, који треба привредно веће да указује Народној скупштини, Сенату и Краљевској влади. То тајништво мора да се састоји од таквих стручњака, који су кадри да поједине проблеме и у литератури и у пракси и на својим путовањима и на друге начине проуче, да даду једно ваљано мишљење не копирано по вањским примерима него прилагођено нашим околностима. По оваковом саставу мислим да ће Привредно веће моћи да изврши оне дужности ради којих је састављено.

Важна је установа још и та, да Министар претседник у року од три месеца мора сазвати то веће да се састане и да уредује. Дакле можемо рачунати да ће Привредно веће ступити ускоро на снагу.

То су главне установе те законске основе.

Господо, ја вам нећу затајити да је и у нашем Одбору као и у скупштинском било жеља да се извесне установе, које предвиђа пројекат закона о привредном већу, пренамене, али с обзиром на то, да се ово Привредно веће очекује и од народа и од Владе са великим жељама, с обзиром на то да је економска ситуација у нашој земљи таква да она што пре тражи почетак рада Привредног већа, с обзиром на то да би свако одуговлачење било штетно, — с обзиром на све то ја сматрам да предлог закона о Привредном већу треба прихватити овако како је он предложен. Сва она господа која би могла да критикују овај законски предлог нека буду уверени да смо и ми у Одбору знали и имали у виду те примедбе, али их молимо да уваже све потешкоће које стоје на путу остварења оваквих установа као што је Привредно веће. И у другим државама, као на пример у Француској и у Не-

мачкој баш због тих потешкоћа није ни до данас остварено Привредно веће. Ми морамо уважити примедбе и г. Министра Претседника и г. Министра трговине, јер су те примедбе тешке нарави. Господо, овакво Привредно веће какво је предложено, може имати за нашу земљу велике важности. За доказ тога ја бих могао навести директиву за његов рад коју је изнео Његово Величанство Краљ приликом говора уочи Нове 1932 године, кад је рекао: „Привредни полет наше Краљевине и њена радиност морају што пре доспети до таквог развоја да не буде више потребе да најбоље мишице нашег народа морају да иду у туђину и да траже хлеба ван граница наше простране Отаџбине“.

Уверен да ова законска основа може да послужи за развитак овога Привредног већа — а до тога је самога Већа да оно изгради и све остале институције које ова законска основа предвиђа; уверен да ће Привредно веће, како је предвиђено, одговорити потребама нашег народа и државе; уверен да ћемо ми тиме остварити циљ ради кога је веће предвиђено и послужити Краљу и народу, — ја предлажем, господо сенатори, да ову законску основу у целости примимо (Буран аплауз).

Министар трговине и индустрије Др. **Алберт Крамер:** — Господо сенатори, после опширног и дубоког извештаја известиоца, који је читав проблем обухватио, мени не остаје много. — Ја бих, господо сенатори, хтео само да вам подвучем још једанпут оне разлоге који су били за владу меродавни, приликом подношења Народном претставништву баш оваквог законског предлога о Привредном већу. Господин извештач сасвим је добро указао на досадашње мане оваквих организација које смо ми више пута били састављали, али које никада нису могле бити оживотворене, јер су те мане постојале и у задањи тих организација, а и у самом њиховом систему. — И због тога ја сам се као одговоран Министар за састав оваквог пројекта, какав је пред вама, трудио да најем решење које би омогућило да Привредно веће, коме је господин извештач оцртао опширан програм, остане не само на папиру, већ да се та установа приведе и у дело и да јој се омогући ефикасан и позитиван рад за унапређење наше привреде.

Привредно веће, господо сенатори, крај ових наших прилика и у оквиру нашег државног система не може имати других функција него чисто саветодавне. Према томе, пројекат је базиран на идеји коју је прихватио и француски закон: да Привредно веће ни у којем погледу не може да квари компетенцију, ауторитет и углед јединог претставника народне воље, који постоји поред Краља, а то је Народног претставништва, његовог Сената и његове Народне скупштине. Привредно веће не сме да буде неки трећи фактор законодавства у нашој држави. Господо, ви знате да се је, одмах од почетка када је тај пројекат дошао пред Народно претставништво, поставило питање састава Привредног већа, питање: да ли то Привредно веће има да буде састављено по избору од интересираних привредних стручних организација, или бар по делегатима са њихове стране, по неким предлозима које би усвајала Влада.

Краљевска влада је, по темељитом претресу, тог питања — и мени је драго да могу констати-

рати, да су разлози Краљевске владе били на крају и са стране Одбора високога Сената једногласно усвојени — дошла до уверења, да ако хоћемо да то Привредно веће буде једно сасвим деполитизирано тело; ако хоћемо да то буде једно саветодавно тело, које ће, без икакве везаности на дисциплину партиску, — партиску у смислу сталешком — послужити објективним саветима и Краљевској Влади и Народном претставништву, — онда не можемо да примимо принцип избора. Тај принцип је примљен у Немачкој. Примљен је, по најновијем закону, и у Француској. Али, г. извештач нам је показао да овако састављено Привредно веће ни у Немачкој ни у Француској још не функционише, него да у Француској функционише још увек старо Привредно веће, које се поставља са стране владе. Ко познаје мало темперамент нашег народа, тај може израчунати како би изгледало Привредно веће, састављено по делегатима који би били изабрани на бурним скупштинама појединих сталешких организација. Ту више пута не би био критеријум способност, увиђавност, стручност, него би били сасвим други критеријуми. Могли би доћи људи, који би то Привредно веће претворили у једно тело, где би се мериле снаге и где би се гласањем и надгласавањем давали савети и Влади и Народном претставништву. А за гласање и надгласавање имамо ми већ Народно претставништво.

На другој страни, поставио се проблем ауторитета Привредног већа. Ви знате, господо, да су све те досадање организације привредних савета, које смо хтели да имамо, показале се неостварљиве због тога, што су биле или као саветодавни органи придодане једноме од ресорних Министарстава, па су изгубиле ону високу позицију, која би их имала уздићи изнад функције помоћног апарата једног ресорног Министарства, или су имале тако неодређену компетенцију и биле у своме функционисању тако одвисне од дотичног ресорног Министра, да нису могле ни ступити у живот.

Предлог који се налази пред Вама искоonstrуисао је један систем, који је као добар био примљен и у Народној скупштини и од Вашег високог одбора.

Ауторитет Привредног већа створен је на тај начин, да се његови чланови постављају Краљевским указом на предлог Претседника Министарског савета и да је његово функционисање делимично неодвисно од воље саме владе и самог Народног претставништва тиме, да је аутоматски по закону одређено његово стално редовито годишње заседање и да му је осигурано у извесним и потребним границама и право иницијативе.

Начин рада у Привредном већу опет је једна ствар, од које је одвисна ефикасност његовог деловања. У Привредном већу, господо, треба да седе најизразитији, најауторитативнији претставници свих наших привредних грана. Ако има Привредно веће функцију саветодавног тела за сваки важнији закон, за сваку важнију меру, коју влада или Народно претставништво предузима, онда би, господо, могло доћи до тога, да би баш највећи стручњаци у нашим привредним питањима морали заправо стално да седе у Београду, као што ми морамо — Сенат и Народна скупштина — да седимо и заседавамо. То би било немогуће. Овај је

пројекат нашао један експедијенс на тај начин да је створио нарочиту инстанцију, извршни одбор, и примио принцип писмене анкете.

Према томе, ако Кр. Влада, или по својој жељи један од оба дома Народног претставништва — Сенат или Народна скупштина — буду тражили мишљење Привредног већа — због тога још не треба да се стави читав апарат у покрет, него ће се то мишљење моћи у многим случајевима прибавити преко Извршног одбора, који ће предлоге упутити свима члановима Привредног већа, од њих затражити писмено мишљење и на крају, на основу тако обновљене анкете и усменог већања у ужем кругу, у днеги дефинитивно своје мишљење фактору, који га је од њега тражио. Тако ћемо моћи и у току ових наших послова, који изискују стално нове мере особито у овој тешкој привредној кризи, у којој се налазимо, моћи да се тако рекућ свакога дана послужимо саветима Привредног већа, а да не бисмо морали људе, који по своме положају не би могли да стоје нама на диспозицији у Београду, да их зовемо ту на пленарне седнице.

Велику важност влада је положила на питање иницијативе Привредног већа. Господо, ми треба да добијемо једно тело, које се осећа уздигнутим над проблемима свакодневног политичког живота, и неодвиснијим од јавног мњења, једно тело, које може мирније него ми — који осећамо сву одговорност пред народом — да студира поједине проблеме и које може више без непосредне обавезности према бирачима, према расположењу и струјама у нашој јавности да даје своје савете и да иницијативно покрене поједина важна питања и да их ставља пред владу, односно пред Народну скупштину. Ја мислим да ће се та иницијатива рада Привредног већа испољити већ у првом редовном заседању његовом. Ми смо примили да тај датум буде 1. октобра. Тај датум значи и онако на једној страни закључак привредне године; биланс жетве тада је већ познат и већ се виде све могућности нашег експорта. Читав привредна ситуација земље у октобарским данима већ је прилично јасна. На другој пак страни спрема се нов државни прорачун, па су Влада и Народно претставништво пред радом за финансијски програм. То је термин, у коме ће се Привредно веће састати и покретати она питања и стављати их на дневни ред, која се у дотичној години појављују као најактуелнија у нашем народном животу. Да то Привредно веће не може сасвим неограничено чинити, увидело се и у републиканским демократијама. Француски закон изриком одређује да се питања по иницијативи Привредног већа могу постављати на дневни ред и решавати само у споразуму, са фактором, који је одговоран за расправу важних проблема, т.ј., са Владом.

Господо сенатори, у Одбору високог Сената, где се претресао овај пројекат, било је неколико опсервација врло важних и врло корисних, али ми смо се на крају споразумели да је могуће да се поједине одредбе овога закона тумаче сасвим у смислу оне господе, која су ту тражила извесну прецизнију формулацију. На пример у питању апарата који ће да стоји Привредном већу на расположење, ту је било мишљење да би требала канцеларија, секретаријат, да се организује као тех-

нички организаторно и стручно способан орган, да може Привредно веће путем тога органа да црпи и добија сав материјал који му је потребан за студију појединих питања. Иако § 17 пројекта говори само о административним пословима, ипак смо се сложили, да та реч „административни послови“ може да се разуме и у том ширем обиму, нарочито кад је према § 18 дата могућност да се у Пословнику Привредног већа створе потребне гаранције и дају потребне могућности.

Питање заступања појединих грана наше привреде решено је — како знате — на тај начин, да је бројчано — распоређено чланство на те гране.

У вези са тим у Закону се изричито каже да ће се чланови Привредног Већа узимати из редова стручних организација. Тиме је влада преузела обавезу да ће предлагати за именовање у Привредно Веће личности с којима ће бити дотичне стручне организације, привредне коморе, задружни савези и т. д. потпуно задовољни, јер ће то бити људи који по својој ауторитативности, спремни и угледа уживају поверење дотичних организација.

Господо, овај наш законски предлог израђен је по искуствима у другим земљама, примењеним на прилике које владају у нашој земљи. Сматрам да је сигурно да ће то Привредно веће моћи своје функције у потпуности да изврши као и то да смо се уверили да је онакав састав тога Већа, какав смо ми предвидели, најбољи и за наше прилике и привредну ситуацију у којој се она налази као и за рад Краљевске владе с једне стране а Народног претставништва с друге стране. Ја сам дубоко уверен да ће тај почетак који чинимо са Привредним већем дати добрих резултата, а на нама ће бити, ако би се показале какве грешке било у организацији или у начину рада, да те евентуалне грешке касније исправимо.

Ја вас, господо сенатори, молим да и ви примите законски предлог како га је Влада поднела, а Народна скупштина изгласала, па да тако мо-

жемо што пре да приступимо организацији тога тела, које ће то сам сигуран, и дубоко уверен, у великој помоћи и раду Краљевске Владе и раду високог Народног претставништва (Пљесак).

Потпретседник Др. Фран Новак: Господо сенатори, изражена је жеља да се претрес по овом законском предлогу продужи сутра. Питам вас, да ли сте с тим споразумни да данашњу седницу закључимо, а да започету дискусију продужимо сутра? (Сложан одзив: Јесмо!)

Ми имамо сада да изаберемо Одбор за проучавање предлога Закона о промени Пословника. Стигла ми је само једна листа са следећом господом (Чита:) др. Влада Митровић, др. Динко Тринајстић, др. Емило Гаврило, др. Иво Мајстровић, Иван Хрибар, Милан Симоновић, Др. Сава Љубицкић, Салем Муфтић, Светозар Томић, Јово Бањанин, Милан Марјановић. Прима ли Сенат ову листу? (Прима). Према томе су ова господа изабрана у поменути одбор. У смислу § 63 Пословника, има Сенат да одреди рок овом Одбору, до кога има да поднесе свој извештај. Ја предлагем да тај рок буде до сутра увече. Сматра ли Сенат да је то прекратак рок? (Сенатор Иван Хрибар: Пошто имамо данас после подне клупску седницу, а сутра седницу пленума Сената, сматрам да је то прекратак рок и предлагем да се тај рок продужи за два дана.)

Колико је мени познато, Одбор је већ имао саветовање о овом предмету, не као сенатски одбор, него као клупски одбор. Питам Сенат да ли прима мој предлог да се Одбору даде рок до сутра увече за подношење извештаја? (Прима). Према томе, позивам Одбор да се одмах после седнице састане и извести Претседништво о своме конституисању.

Данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за сутра, у 10 часова пре подне, са дневним редом: наставак претреса законског предлога о Привредном већу.

Седница је закључена у 12,30 часова.